

Posudek magisterské diplomové práce

Petr Eliáš: Jan Zábrana, básník a překladatel: Inspirace beatnickou poezií a její překlady (Jan Zábrana, translator and poet: Translating poetry why inspired by it?)

Práce je neobvyklou a pozoruhodnou odbornou studií, která přináší výsledky velmi precizního rozboru vybraných původních básnických textů a překladových básnických textů z pera Jana Zábrany. Diplomand si pro ověřování svého hypotetického předpokladu o analogiích a obousměrných vztazích mezi původní tvorbou Jana Zábrany a jeho překlady beatnické poezie vypracoval zcela samostatně a velmi dobře nosnou metodu, kterou rovněž plně využil: zaměřil se na vysledování tzv. formálního gesta ve třech sbírkách poezie Jana Zábrany, jejichž podoba se vyvíjela od jejich první publikace v roce 1956 do samostatných knižních vydání v 60. letech, tzn. v době, kdy se Zábrana také setkal s poezií beatnické generace a kdy ji překládal. Zaměřil se na význačný rys Zábranovy poezie – báseň jako neukončený text – a sledoval tendence změn, které Zábrana v básních prováděl. Tímto (při současném zapojení studia Zábranova reflektování vlastní básnické práce v jeho denících) se mu skutečně podařilo ne provést jen literární rozbor několika básnických textů vytištěných a vydaných v jedné historické chvíli, ale jedinečně zachytit **život Zábranovy poezie**.

K nesporným vkladům této fáze práce patří materiálově prokázané (též za pomoci dostupných literárně kritických studií) a jasné vytčení hlavních rysů Zábranovy básnické práce – různých (také tvarově) poloh „deníkovosti“ jeho poezie v jednotlivých sbírkách, zájmu o depoetizaci poezie, znatelného zkonkréťování poezie a posilování její mluvnosti.

Na otázku, proč právě poezie beatníků oslovuje básníka Zábranu tak silně, že se intenzivně zabývá jejími překlady v době, kdy ještě není jako básník umlčen, odpovídá diplomand jednak tím, že beatnickou tvorbu vřazuje jako důležité téma do Zábranova průběžného **dialogu s literaturou**, který se projevuje v jeho původní tvorbě (viz část 2. 4 Intertextualita Zábranovy poezie; zde by však k podanému výčtu neškodil komentář), v jeho esejích vykládajících různé zahraniční autory včetně beatníků a v zájmech jeho překládání. Překlad jako dialog tvůrčí literární osobnosti s literaturou může díky této diplomové práci skutečně nabýt (nebo začít nabývat) povahy literárně teoretického a/nebo historického konceptu. V oddílu 3.1 Beatnická generace se daří citlivě naznačit, jaké mohly být důvody zájmu básníka a překladatele Zábrany o beatniky; jaké mohly být styčné momenty jeho a jejich tvůrčí a sociokulturní situace, jež vyústily v básnickou potřebu zvýrazňovat životní autentičnost a z ní tvořit poezii v kontrastu se zdáním o životě, jež mohl vytvářet establishmentu. Diplomand zde podle mého názoru správně postupuje ve formulacích opatrně; na druhé straně tvůrčí a sociokulturní situace autorů sborníku *Život je všude*, v němž Zábrana debutoval, by si ve smyslu hledání analogií jejich literárních zájmů za hranicemi, či přímo inspirací jejich tvůrčích postojů a řešení, zasluhovala v budoucnu podrobnější ohledání a popsání. Také by pozornost zasluhovala geneze Zábranova překladu Ginsbergova *Kvílení*, vydaného až v roce 1990.

Hlavním polem hledání „oboustranných vlivů či analogií“ mezi Zábranovou poetikou a poetikou beatníků je pro diplomanda analýza Zábranových překladů ve srovnání s originály (neboli translatologická analýza – ne překladatelská) v oddíle 3.2. Tato analýza postupuje velmi věcně a systematicky po různých jazykových rovinách a skutečně se dobírá konkrétních zjištění o charakteru Zábranových překladů; zjištění, která jsou prokázána v dobře vybraném souboru básní, nejsou zjednodušujícím způsobem absolutizovaná a vyhýbají se velmi seriózně potencionálnímu manipulačnímu vlivu diplomandovy hypotézy. Zkonkréťování, mluvnost, zájem o čtenářskou srozumitelnost a přijatelnou (ve smyslu Touryho) čtivost poezie až na hranici prozaičnosti jsou zjištěny jako v jisté míře analogie se Zábranovou vlastní poetikou, ale zároveň – kontrastivně lingvisticky – jako výsledky práce v jiném jazykovém kódu s jinými strukturálními možnostmi a také práce podrobující se překladatelským sociokulturním normám (přijatelnost v určité historické době v napětí s adekvátností).

V oddíle 4 diplomand shrnuje a zpřesňuje, jak se protíná zájem o depoetizaci poezie v Zábranově poetice a poetice beatníků v jeho překladech; skutečně skvěle se mu zde (i v průběhu práce) daří diferencovat mezi poetikami jednotlivých představitelů beatnické generace, které Zábrana též diferencovaně překládal (i vykládal). Důležitý je v oddílu 4 též návrat ke konceptům Gideona Touryho, které hlavně inspirovaly metodu práce, a modifikování pohledu na místo a funkci této části Zábranova překladového díla v cílové kultuře – jako doplnění či posílení nebo kontrapunktování Zábranova vlastního básnického hlasu. Diplomand přitom pracuje se zajímavým konceptem „formálního gesta“ (které však na jednom místě práce, na s. 20, jmenuje gestem sémantickým); pro jeho další překladatelskou a literárně teoretickou práci a konkrétně pro obhajobu doporučuji větší obsahové zpřesnění a vyložení tohoto konceptu (i v souvislosti se „sémantickým gestem“ Mukašovského). Jako možné doplnění této výjimečné diplomové práce v případě, že by diplomand chtěl téma dále rozvíjet navrhuji věnovat se ještě konkrétněji a podrobněji Zábranově skladbě Havran.

Doporučuji tuto pozoruhodnou diplomovou práci k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně.

